

Natuurbeheer en natuurbegraven op Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide

**Werkprotocol beheer en gebruik conform de
Wet Natuurbescherming**

A.D.G. Koopman – van Roon
E.J.F. de Boer

Bureau Waardenburg bv
Ecologie & landschap

Postbus 365 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 51 27 10, Fax 0345 51 98 49
E-mail info@buwa.nl www.buwa.nl

Natuurbeheer en natuurbegraven op Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide

Werkprotocol beheer en gebruik conform de Wet Natuurbescherming

drs. A.D.G. Koopman – van Roon
ir. E.J.F. de Boer

Status uitgave: eindversie

Rapportnummer:	17-011
Projectnummer:	16-912
Datum uitgave:	15 mei 2017
Foto's omslag:	-
Projectleider:	drs. A.D.G. Koopman - van Roon
Naam en adres opdrachtgever:	Natuurbegraven Nederland Koningsweg 2, 5211 BL, 's-Hertogenbosch
Referentie opdrachtgever:	opdracht per mail, dd 30-12-2016, dhr. Peters aan dhr De Boer
Akkoord voor uitgave:	ir. E.J.F. de Boer

Paraaf:

Graag citeren als: Koopman – van Roon, A.D.G. & E.J.F. de Boer, 2017. Natuurbeheer en natuurbegraven op Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide, Werkprotocol beheer en gebruik conform de Wet Natuurbescherming. Bureau Waardenburg Rapportnr. 16-050. Bureau Waardenburg, Culemborg.

Trefwoorden: natuurbegraafplaats Mookerheide, natuurbegraven, protocol, natuurbeheer

Bureau Waardenburg bv is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Bureau Waardenburg bv. Opdrachtgever hierboven aangegeven vrijwaart Bureau Waardenburg bv voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Bureau Waardenburg bv / Natuurbegraven Nederland

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden vervaardigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, digitale kopie of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Bureau Waardenburg bv, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg bv is door CERTIKED gecertificeerd overeenkomstig ISO 9001:2008.

Bureau Waardenburg bv

Onderzoek en advies voor ecologie en landschap

Postbus 365 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 51 27 10
info@buwa.nl www.buwa.nl

Voorwoord

Natuurbegraven Nederland is gestart met de inrichting van de natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide. Voor de fase na inrichting, het natuurbegraven en beheren van het terrein is een werkprotocol aan de orde. Hierbij moet rekening worden gehouden met de vereisten uit de Wet Natuurbescherming. Het voorliggende rapport omvat richtlijnen waarmee het terrein kan worden beheerd en gebruikt, rekening houdend met de natuurwetgeving.

Verantwoording

Aan de totstandkoming van dit rapport werkten mee:

drs. A.D.G. Koopman	projectleiding, rapportage
ir. E.J.F. de Boer	rapportage

Genoemde personen zijn door opleiding, werkervaring en zelfstudie gekwalificeerd voor de door hun uitgevoerde werkzaamheden. Het project is uitgevoerd volgens het kwaliteitshandboek van Bureau Waardenburg. Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg is ISO gecertificeerd.

Vanuit Natuurbegraven Nederland is de opdracht begeleid door de heer W. Peters. Wij danken hem voor de prettige samenwerking.

Inhoud

Voorwoord	3
1 Reikwijdte	7
1.1 Kader en doel	7
1.2 Wettelijk kader	9
1.3 Uitgangspunten algemeen	10
2 Gebruik: natuurbegraven en ceremonies.....	15
2.1 Procedure natuurbegraven.....	15
2.1.1 Locaties	15
2.1.2 Delven van een graf	15
2.1.3 Beschermingszones natuurwaarden	16
2.2 Ceremonie	18
3 Natuurbeheer	19
3.1 Algemeen	19
3.2 Dagelijks beheer natuurbegraafplaats	20
3.3 Beheer van droog schraalgrasland en heide	22
3.4 Beheer niet-natuurlijke wateren.....	23
3.5 Beheer gebouw(en)	24
3.6 Wegen en paden.....	24
3.7 Calamiteiten, overig	25
4 Literatuur.....	27
Bijlage 1 Kader Wet natuurbescherming.....	29
Bijlage 2 Waarnemingenformulier.....	33
Bijlage 3 Calamiteitenformulier	35

1 Reikwijdte

1.1 Kader en doel

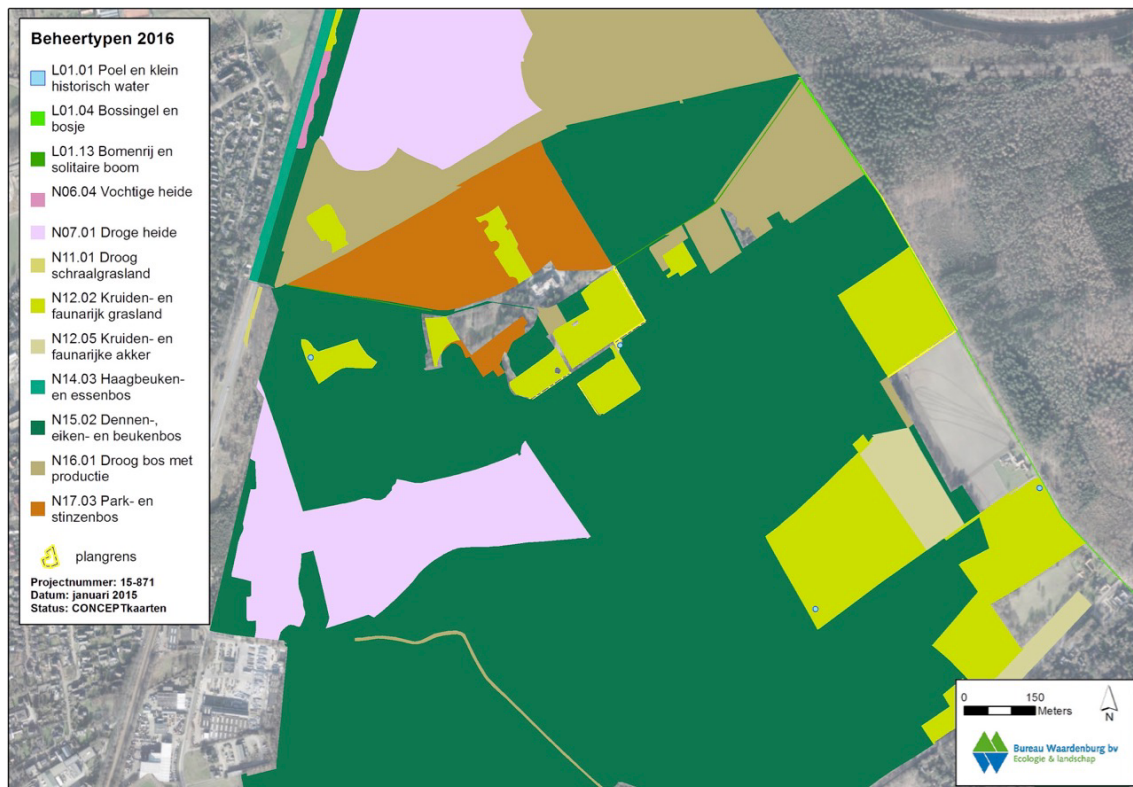
Voor het gebruik en beheren van de Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide nabij Molenhoek (gemeente Mook en Middelaar) is een werkprotocol aan de orde. Het voorliggende werkprotocol moet toezien dat het reguliere beheer en het gebruik van de natuurbegraafplaats plaatsvindt conform de vereisten uit de Wet Natuurbescherming.

Eind 2015 (veldwerk) en begin 2016 (literatuurstudie) heeft onderzoek plaatsgevonden naar de huidige natuurwaarden op het terrein Mookerheide (Koopman & De Boer, 2016). Het onderzoek is destijds uitgevoerd in het kader van de Flora- en faunawet. Sinds 1 januari 2017 is de Wet Natuurbescherming in werking getreden. Het voorliggende werkprotocol is derhalve gebaseerd op de vereisten van de Wet Natuurbescherming.

Samengevat zijn de volgende beschermde natuurwaarden (potentieel) aanwezig op het terrein:

- planten: grote leeuwenklauw (kruidenrijke akkertje), mogelijk akkerogentroost vanwege waarnemingen op korte afstand (binnen 100 m).
- vleermuizen: rosse vleermuis, franjestaart, baardvleermuis, watervleermuis, ruige dwergvleermuis en gewone grootoorvleermuis in het bos; gewone grootoorvleermuis, gewone dwergvleermuis, baardvleermuis, laatvlieger in bebouwing. Van de genoemde soorten worden kraam-, zomer-, paar- en/of winterverblijfplaatsen verwacht.
- overige soorten zoogdieren: boomarter, das, steenarter en eekhoorn. Ook soorten als muizen, kleine arterachten, ree en egel kunnen worden verwacht.
- amfibieën: alpenwatersalamander, bruine kikker en gewone pad.
- reptielen: zandhagedis en hazelworm zijn incidenteel aanwezig (zwaartepunt verspreiding ligt op naastgelegen heideterrein Heumense Schans).
- broedvogels: in gebruik zijnde jaarrond beschermde nesten van broedvogels zijn niet aangetroffen, maar kunnen aanwezig zijn of in de toekomst verwacht worden.
- ongewervelden: vliegend hert komt mogelijk incidenteel voor bij kwijnende eiken en dood eikenhout met witrot¹. Dagvlinders: bruine eikenpage kan incidenteel verwacht worden (aanwezig aan zuidrand Mulderskop, op circa 200 meter afstand).

¹ De NDFF bevat een waarneming van vliegend hert uit 2008 op circa 600 meter, oostelijk van de Bisseltsebaan.

figuur 1.1 overzicht natuurbheertypen volgens Natuurbeheerplan

Het bosgebied vormt een mozaïek aan bosbestanden en twee velden (kruidenrijk grasland en het folleyveld), variërend van jong loofhout tot oude(re) gemengde en naaldboomopstanden. Permanente natuurlijke wateren zijn afwezig op het terrein, alleen meerdere kunstmatige watertjes waarin amfibieën aanwezig zijn. Ontwikkeling van natuurwaarden is een belangrijk aspect voor de natuurbegraafplaats. Het beheer en het gebruik is hierop afgestemd (dynamische benadering).

Indien in de toekomst (voortplanting van) beschermde planten- en/of andere diersoorten worden aangetroffen in het plangebied, mede door de aanleg van nieuwe biotopen (zoals heidestrookjes) kan de richtlijn indien nodig hierop verder worden aangevuld.

Het voorliggende rapport is geen beheerplan voor natuurbeheer, maar een handleiding hoe beheer kan worden uitgevoerd zonder overtreding van verbodsbepalingen. Hetzelfde geldt voor het uitvoeren van begrafenissen op het terrein.

Het doel is om te voorkomen dat beheer en gebruik van de natuurbegraafplaats direct of indirect leidt tot overtredingen van verbodsbepalingen uit de Wet Natuurbescherming. Voor het beheer en gebruik is in dat geval geen ontheffing van de Wet Natuurbescherming nodig.

Wet Natuurbescherming

Vanaf 1 januari 2017 is de nieuwe Wet Natuurbescherming (Wnb) in werking getreden. De volgende beschermingsregimes zijn van toepassing:

- Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn (Wnb § 3.1)
- Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn (Wnb § 3.2)
- Beschermingsregime andere soorten (Wnb § 3.3).

De eerste twee beschermingsregimes zijn vergelijkbaar met 'vogels' en 'Tabel 3' onder de Flora- en faunawet. Voor soorten vallend onder 'Beschermingsregime andere soorten' kan de provincie Limburg een vrijstelling verlenen voor handelingen in het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden (Art 3.10 lid 2a). Voor steenmarter en hazelworm geldt op dit moment een aangepaste vrijstelling in bepaalde periodes van het jaar: voor steenmarter van 15 augustus tot en met februari en voor hazelworm in juli en september.

In dit rapport wordt onderscheid gemaakt in 'vogels' (Wnb § 3.1), strikt beschermde soorten (Wnb § 3.2) en 'andere soorten' (Wnb § 3.3)

In Bijlage 1 is een korte uitleg opgenomen van de Wet Natuurbescherming.

1.2 Wettelijk kader

Wet op de Lijkbezorging

In gevolge van artikel 41 van de Wet op de Lijkbezorging is voor het in gebruik nemen van een bijzondere begraafplaats of van een deel daarvan de toestemming van burgemeester en wethouders nodig. Deze toestemming wordt slechts geweigerd, indien niet aan de wettelijke voorschriften is voldaan.

Deze wettelijke voorschriften volgen uit de het Besluit op de Lijkbezorging en dan meer in het bijzonder op basis van paragraaf 4 artikel 5 en 6 van voornoemd besluit (zie kader)

Paragraaf 4. De inrichting van een graf en de afstand tussen de graven onderling

Artikel 5

1. De afstand tussen de graven onderling bedraagt ten minste dertig centimeter.
2. Boven de kist of het omhulsel bevindt zich een laag grond van ten minste vijftien centimeter.
3. Ten hoogste drie lijken mogen boven elkaar worden begraven, mits boven elke kist of ander omhulsel een laag grond van ten minste dertig centimeter dikte wordt aangebracht, die bij een volgende begraafing niet mag worden geroerd. Ten aanzien van de bovenste kist of het bovenste omhulsel is het tweede lid van toepassing.
4. De graven bevinden zich ten minste dertig centimeter boven het niveau van de gemiddeld hoogste grondwaterstand.
5. Het derde en vierde lid zijn niet van toepassing op bestaande graven.

Artikel 6

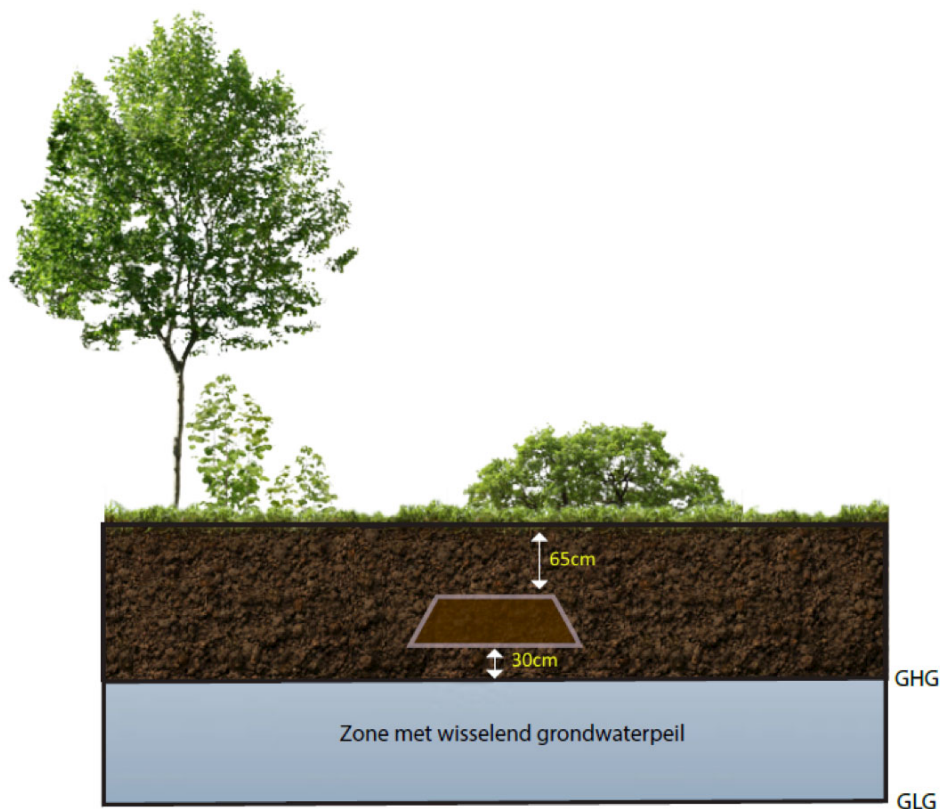
1. De afstand van een graf tot de erfscheiding van de begraafplaats bedraagt ten minste één meter.

Bovenstaande is overigens niet de wijze waarop NBN gaat begraven maar de eisen die in de wet staan. Zo zal bij NBN een graf slechts eenmaal gebruikt worden. Ook zal er in praktijk een veel grotere afstand dan 30 cm tussen twee graven worden aangehouden

Vertaling van de Wet op de Lijkbezorging naar werkwijze Natuurbegraven

Op een Natuurbegraafplaats van Natuurbegraven Nederland zal te allen tijde de van toepassing zijnde wettelijke voorschriften nageleefd worden, zo wordt bij de realisatie rekening gehouden met een minimale piëteitszone van 10 meter (wettelijk 1m) van de erfscheiding. Dit wordt in het bestemmingsplan vastgelegd. De graven zijn ruim van opzet waardoor het naastgelegen graf (grafkuil) nimmer binnen dertig centimeter afstand zal worden gesitueerd. Bij het graven van een grafkuil zal hier telkens rekening mee gehouden worden, graven worden met GPS exact ingemeten en vastgelegd. In § 1.3 wordt hier verder op ingegaan.

Voorts is in onderstaande tekening schetsmatig de benodigde ontwateringsdiepte voor begraven weergegeven waaraan het graf dient te voldoen.

Afbeelding 1.1. Schematische weergave van de ontwateringsdiepte voor begraven.
Bron: Natuurbegraven Nederland

1.3 Uitgangspunten algemeen

Natuur als uitgangspunt

Voor NBN prevaleert natuur ten allen tijden. Dat houdt bijvoorbeeld in dat als een vogel broedt in de nabijheid van het graf, dat daar nadrukkelijk rekening mee wordt gehouden door het kwetsbare gedeelte af te zetten. Mocht bijvoorbeeld een das een nieuwe burcht maken, dan is een eventueel graf niet meer beschikbaar voor begraven

en wordt een andere plek uitgezocht. Het ecologisch werkprotocol bepaald hoe hiermee wordt omgegaan, zodat er geen verstoring en of schade kan ontstaan aan kwetsbare flora en fauna.

In het protocol wordt daarnaast een maximum gesteld aan het aantal personen dat wordt toegelaten bij de ter aarde stelling (besloten kring, zoals in de kerk). Voor de Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide is dit 50 personen. Dit houdt in dat dit het maximaal aantal mensen is dat van de paden af mag wijken. Dit mag enkel onder begeleiding van de beheerder. Overige nabestaanden wordt verzocht om op de paden te blijven. Hiermee wordt voorkomen dat bij een drukke uitvaart veel mensen rondom het graf staan en toevallig op andere graven komen te staan. Op Natuurbegraafplaats Heidepol wordt dit in voorkomende gevallen deze regel al toegepast. Voor de nabestaande is dit goed uit te leggen bovendien wordt er gekozen voor een mooie plek in de natuur. Als de natuur vertrapt wordt door grote groepen bezoekers dan is dat moeilijk uit te leggen vanuit de filosofie van Natuurbegraven Nederland maar ook voor de mensen die daar een graf gekocht hebben.

Natuurbegraven Nederland heeft als uitgangspunt de eeuwigdurende grafrust in een natuurgebied. Graven worden eenmalig geopend en weer gesloten. Er wordt niet 'op elkaar' begraven. Graven zullen nooit worden geruimd, ook niet nadat alle graven vergeven zijn. Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide blijft een natuurgebied. Het beheer en het gebruik zullen dus gericht zijn op het behoud van de bestaande (beschermde) natuurwaarden, toename van biodiversiteit en het ontwikkelen van nieuwe natuur. De natuurwaarden worden gemonitord middels periodiek inventarisatie-onderzoek.

In Hoofdstuk 2 en 3 zijn de uitgangspunten en beperkingen uitgewerkt.

Op de natuurbegraafplaats wordt het begraven in een kist of wade toegestaan, evenals urnen.

Uitstrooien is niet toegestaan.

Regulier bosbeheer

Dit betreft met name het bosbeheer. De Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide is een bosgebied in eigendom van Natuurmonumenten. Natuurmonumenten beheert dit gebied conform haar eigen bosbeleid en de kwaliteitstoets en toekomstvisie voor het gebied Mookerheide (zie literatuurlijst). Natuurmonumenten daarbij voor het bosbeheer de gebruikelijke regels zoals die zijn vast gelegd in de gedragscodes voor natuurbeheer en bosbeheer. NBN zal in praktijk het bosbeheer uitvoeren Natuurmonumenten blijft er echter verantwoordelijk voor. NBN neemt bij de uitvoering van dit reguliere beheer de regels voor bos en natuurbeheer over van Natuurmonumenten en daar waar de regels van NBN zelf restrictiever zijn als die van Natuurmonumenten zal NBN haar eigen regels volgen. De regels van NBN zijn hieronder in de hoofdstukken 2 en 3 uitgewerkt. Voor de regels voor bos en natuurbeheer die Natuurmonumenten toepast wordt verwezen naar de

betreffende gedragscodes en de beleids- en beheerdocumenten van Natuurmonumenten.

(Mee) te begraven materialen

- Een te begraven kist moet uit onbehandeld en volledig te vergaan natuurlijk materiaal bestaan. Dit geldt ook wanneer een lichaam in bijvoorbeeld een lijkwade wordt begraven of als er een urn wordt begraven.
- Het meebegraven van persoonlijke materialen die niet vergaan (zoals brillen, ringen en kunstgebitten) is niet toegestaan.
- Het meebegraven van milieu belastende materialen is verboden (zoals plastic en batterijen).
- Er worden geen grafstenen of andere permanente gedenktekens geplaatst. Het plaatsen van onvergankelijke geschenken door bezoekers op de graven is niet toegestaan in het kader van het natuurlijke karakter van de natuurbegraafplaats.
- Vergankelijke en dus tijdelijke grafmarkeringen zijn in de vorm van een houten schijf toegestaan. Deze schijf wordt door NBN gefaciliteerd .
- Het leggen van kransen van snijbloemen of andere vergankelijke geschenken door bezoekers na de ceremonie, is toegestaan. Binnen twee weken worden deze van het graf verwijderd en in bewaring gesteld.
- Zie Huisregels Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide voor nadere details.

Operationele beperkingen en voorwaarden (toolbox)

- Een exemplaar van het voorliggende rapport is (tenminste) digitaal beschikbaar op het kantoor Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide.
- Het rapport wordt ter beschikking gesteld aan in te schakelen derden die belast zijn met het beheer van het terrein
- Uitvoerenden dienen kennis te hebben van het rapport en waar deze te vinden is.
- Bij afwijking van dit werkplan bestaat de kans op het overtreden van de Wet Natuurbescherming. Bij afwijking dient altijd te worden overlegd met een (externe) ter zake kundige (beheerder of ecooloog).
- Controles op de natuurbegraafplaats in het kader van begraven en beheer worden uitgevoerd door een ter zake kundige (beheerder of ecooloog) of door iemand die vooraf is geïnstrueerd door een ter zake kundige om de bepaalde natuurwaarden te herkennen.
- In sommige situaties kan een externe ter zake kundige² worden geraadpleegd. Er wordt ecologisch dossier bijgehouden op het kantoor Mookerheide.
- Waarnemingenformulieren worden ingevuld in indien buiten monitorings-onderzoeken waarnemingen van beschermde of bedreigde soorten worden gedaan (zie Bijlage 2). Deze worden aan het ecologisch dossier toegevoegd.
- De wijze van afhandeling en evaluatie van eventuele calamiteiten (zie paragraaf 3.5) worden geregistreerd in het ecologisch dossier.

² Onder een ter zake kundige wordt door bevoegd gezag verstaan: een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. Zie voor nadere voorwaarden de website van bevoegd gezag Wet Natuurbescherming.

- Het voorliggende werkprotocol zal periodiek op volledigheid en actualiteit moeten worden gescreend. Indien nodig wordt het werkprotocol geactualiseerd (zie paragraaf 1.2). Vooralsnog wordt elke twee jaar een evaluatiemoment voorzien, tenzij aanleiding bestaat dit eerder uit te voeren.
- De natuurbegraafplaats wordt periodiek gemonitord op aanwezige natuurwaarden. Dit kan initieel jaarlijks zijn en daarna aflopen naar maximaal eenmaal per vijf jaar.

Ter zake kundige externe ecooloog

Indien afgestemd dient te worden met een ter zake kundig ecooloog, kan voor Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide contact worden opgenomen met:

Bureau Waardenburg

mw. A.D.G. Koopman – van Roon of dhr. E.J.F. de Boer

Postbus 365

4100 AJ Culemborg

0345-512710

2 Gebruik: natuurbegraven en ceremonies

2.1 Procedure natuurbegraven

Natuurbegraven Nederland stelt een aantal voorwaarden en beperkingen aan een begrafenis, onder andere gebaseerd op de Wet op de Lijkbezorging, vanuit de verplichtingen die voortvloeien uit de Wet Natuurbescherming en het te voeren natuurbeheer ten gunste van de instandhouding en vergroten van de (algemene) natuurwaarden.

Bij natuurbegraven zijn drie punten belangrijk bij de fysieke aanleg van een graf:

1. de locatie
2. het delven
3. beschermde of bedreigde natuurwaarden

In de onderstaande paragraaf wordt hier stapsgewijs toegelicht welke voorwaarden per onderdeel aan de orde zijn.

2.1.1 Locaties

Bij de selectie van een locatie zijn de volgende uitgangspunten aan de orde:

- Er kan in de nabijheid van bomen worden begraven, mits dit buiten de kroonprojectie (en daarmee ook buiten het wortelstelsel) is. Er worden geen bomen gekapt³ om een toekomstig graf te realiseren.
- Struiken of struweel worden ontzien. Zij worden niet voor begraven verwijderd of tijdelijk opzij gezet om later weer teruggeplant te worden.
- Er gelden beperkingen voor begraven in de directe nabijheid van (verblijfplaatsen) van beschermde of ernstig bedreigde soorten (zie paragraaf 2.1.3), waardoor in voorkomende gevallen uitgeweken moet worden naar een andere plek.

2.1.2 Delven van een graf

Bij het delven een graf zijn de volgende uitgangspunten aan de orde:

- Voorafgaand aan het delven van een graf vindt een controle plaats op aanwezige (verblijfplaatsen⁴ van) beschermde soorten:
 - o ter plaatse met een zone van 20 meter er omheen,
 - o in het ecologisch dossier (natuurwaardenonderzoek en latere monitorings-verslaglegging van periodieke inventarisatieonderzoek)
- Bij het aantreffen van nieuwe (verblijfplaatsen van) beschermde soorten wordt de locatie (bij voorkeur digitaal) vastgelegd in het ecologisch dossier. Hiertoe kan het formulier in Bijlage 2 (als hulpmiddel) worden ingevuld.
- Bij het aantreffen van nieuwe soorten bepaald beheerder of voorziene graven op de plek van voorkomen in de toekomst door kunnen gaan.

³ Bomen worden alleen gekapt indien nodig voor regulier beheer en onderhoud.

⁴ Vogelnesten, groeiplaatsen van beschermde of bedreigde plantensoorten en mierenhopen. In de toekomst kunnen bijvoorbeeld eekhoornnesten aan de orde zijn.

- Bij het aantreffen van (verblijfplaatsen van) beschermde soorten wordt bepaald door de terreinbeheerder:
 - o of het voorziene graf kan worden aangelegd zonder maatregelen
 - o of het voorziene graf kan worden aangelegd met maatregelen
 - o of dat moet worden uitgeweken vanwege aanwezige te beschermen natuurwaarden.
 - o indien nodig wordt afgestemd met een ter zake kundige ecooloog.
- Bij het delven van het graf wordt de onderstaande werkvolgorde aangehouden:
 - o voorafgaand aan het delven van een graf wordt de plek gecontroleerd door de beheerder en beoordeeld of begraven op de plek mogelijk is.
 - o de bestaande paden worden zoveel mogelijk gebruikt voor transport van materieel en materiaal.
 - o de toplaag (humus- en strooisellaag) van de bodem wordt voorzichtig afgeschept: dit heeft een dikte van circa 5 tot 15 cm.
 - o de toplaag van de bodem wordt op platen gelegd of elders bewaard. De toplaag blijft maximaal een dag bewaard.
 - o de bij delving vrijgekomen grond wordt tijdelijk op platen bewaard.
 - o het graf wordt afgedekt met beplating (zodat dieren niet per ongeluk in het graf kunnen vallen).
 - o nadat het lichaam of kist is geplaatst, wordt de tijdelijk opzij gelegde vrijgekomen grond weer in het graf gebracht (dezelfde dag als de teraardebestelling).
 - o de toplaag wordt weer voorzichtig teruggelegd.
- Indien bij het afscheppen van de toplaag van de bodem een overwinterende amfibie, reptiel of egel wordt aangetroffen, dan wordt deze direct verplaatst naar een vergelijkbare locatie in de nabije omgeving (op minimaal 25 meter afstand) van het te graven graf.
- Indien bij het afscheppen van de toplaag van de bodem een amfibie of reptiel wordt aangetroffen buiten de overwinteringsperiode, dan zal dit dier zelf een veilig heenkomen zoeken. Indien nodig wordt het dier gevangen en direct verplaatst naar een vergelijkbaar biotoop op minimaal 25 meter afstand.
- Indien bij het graven een oude, half vermolmde (deels ondergrondse) stobbe van een eik met witrot wordt aangetroffen, kan dit duiden op de mogelijke aanwezigheid van larven van vliegend hert. Er dient dan rekening gehouden te worden met de voorwaarden conform het Beschermingsregime Andere soorten (zie paragraaf 2.1.3) en zal hiernaar gehandeld worden.
- De gemiddelde geluidsbelasting bij het delven en dichten van een graf bedraagt maximaal 47dBa (afgestemd op verstoringsonderzoek bij vogels in bosgebied).

2.1.3 Beschermingszones natuurwaarden

Om onbedoelde schade en verstoring van groei- of verblijfplaatsen van beschermde of bedreigde soorten te voorkomen, gelden beschermingszones rond deze aanwezige natuurwaarden. Binnen dergelijke beschermingszones worden geen graven gedolven. Omdat natuur dynamisch is, kunnen deze groei- en verblijfplaatsen op lange termijn, jaarlijks of zelfs per seizoen wisselen.

Kwetsbare situaties (groeiplaatsen en nestplaatsen) worden ten tijde van de ceremonie met lint afgezet of uitgerasterd, zodat geen betreding of verstoring plaatsvindt.

Wettelijk beschermde soorten

- Er geldt een beschermingszone van 5 meter bij plantensoorten die beschermd worden conform Beschermingsregime andere soorten (Wnb § 3.3).
- Er geldt een beschermingszone van 10 meter bij plantensoorten die strikt beschermd worden conform Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn (Wnb § 3.2)
- Er geldt een beschermingszone van 20 meter vanaf de buitenste pijp van de dassenburcht⁵, dit geldt ook voor mogelijke nieuwe (bij)burchten in de toekomst (conform de Soortenstandaard Das versie 2.0 uit 2014). Maar bij voorkeur wordt een zone van 50 meter aangehouden. Er wordt tenminste aangesloten op de vereisten van de meest actuele versie van de Soortenstandaard das. Das wordt beschermd conform Beschermingsregime andere soorten (Wnb § 3.3).
- Er geldt een beschermingszone van 20 meter voor vogelnesten op de (bos- of gras)bodem, gedurende de periode dat dit nest in gebruik is. In de praktijk valt het broedseizoen globaal tussen maart en augustus.
- Er geldt een beschermingszone van 10 meter voor vogelnesten in struweel, gedurende de periode dat dit nest in gebruik is. In de praktijk valt het broedseizoen globaal tussen maart en augustus.
- Er geldt een beschermingszone van 20 meter bij bomen met roofvogelhorsten, gedurende de periode dat het nest in gebruik is. In de praktijk valt het broedseizoen globaal tussen maart en augustus.
- Er geldt een beschermingszone van 2 meter bij voortplantingslocaties van vliegend hert (dode stronken van eiken met witrot), gebaseerd op het beschermen van de stronk en de dikke ondergrondse delen ervan. Vliegend hert wordt beschermd conform Beschermingsregime andere soorten (Wnb § 3.3).
- Verlichting kan verstorende effecten hebben op bijvoorbeeld vleermuizen en das. Indien op het terrein aanvullend op de huidige situatie verlichting noodzakelijk is (bijv bij gebouwen), wordt met een ter zake deskundige ecoloog afgestemd op welke wijze dit kan plaatsvinden.

Bedreigde soorten, zonder wettelijk beschermde status

- Er geldt een beschermingszone van twee meter bij plantensoorten een Rode lijst status 'gevoelig' of 'kwetsbaar' hebben.
- Er geldt een beschermingszone van tien meter bij plantensoorten die een Rode lijst status 'bedreigd' of 'ernstig bedreigd' hebben.

⁵ De vorm van de burcht, dus de ligging van de pijpen inclusief het ondergrondse gedeelte is voor zover bekend niet gekarteerd. Volgens de Soortenstandaard das liggen de ondergrondse delen maximaal 20 meter voorbij de buitenste pijpen. Derhalve is de zone van 50 meter rondom de buitenste pijpen veilig voor het aanleggen van graven.

Zorgplicht

De zorgplicht houdt in dat initiatiefnemer in alle redelijkheid maatregelen treft welke voorkomen dat flora en fauna onnodig nadelig effect (vernieling, verstoring, doden) ondervinden. Maatregelen in dit kader zijn:

- Aanwezige planten en dieren worden voorafgaand aan het delven van een graf opzij gezet, en eventueel na dichten van het graf weer terug geplaatst.
- Bij begraven wordt aangegeven welke plekken zonder bezwaar betreden kunnen worden. Plekken die niet betreden mogen worden, worden ook kenbaar gemaakt. Eventuele aanwezige zoogdieren, reptielen en amfibieën worden voorafgaand aan begrafenis van de plek verwijderd en verplaatst naar een geschikte plek in de nabijheid.
- Er geldt een beschermingszone van 2 meter bij koepelnesten van bosmier. Indien wenselijk kan deze afstand worden vergroot, ter voorkoming van overlast tijdens een ceremonie.
- De dassenburcht mag niet worden betreden.

2.2 Ceremonie

Het betreft hier het gedeelte van de ceremonie wat buiten (het ter aarde bestellen) plaatsvindt. Niet noodzakelijk het gedeelte van de ceremonie dat binnen de daartoe beschikbare ruimtes plaatsvindt.

De ceremonie heeft een ingetogen karakter met respect voor de natuurlijke omgeving:

- geen ceremonies tussen zonsondergang en zonsopgang
- bezoekers lopen zoveel mogelijk over de bestaande paden
- bezoekers blijven buiten de vooraf met lint afgezet zones om schade of verstoring aan kwetsbare (beschermd of bedreigde) natuurwaarden te voorkomen, zoals de dassenburcht
- er worden geen auto's van bezoekers op het terrein toegestaan
- het geluidsniveau zal ingetogen zijn, er wordt op toegezien dat dit niet boven de 45 dBa komt, hiervoor is vooraf afstemming met de organisatie van de begrafenis
- kan jaarrond plaatsvinden.

3 Natuurbeheer

3.1 Algemeen

Op de Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide zijn de onderstaande typen beheer (en onderhoud) aan de orde (Praedium, 2016):

- beheer van kleine elementen en bospaden
- beheer van droog schraalgrasland
- beheer van heide (enkele stroken en snippers)
- beheer van niet natuurlijke wateren
- beheer van gebouwen en verharding

Het beheer van het (gemengd) bos- en struweelbeheer vindt volledig plaats door Natuurmonumenten op basis van het huidige beheerplan en beheervisie Mookerheide.

Het te voeren beheer op de natuurbegraafplaats is gericht op de instandhouding en vergroting van de natuurwaarden. Het beheer houdt rekening met aanwezigheid van beschermde soorten en is (deels) gebaseerd op bestaande en door de minister in ontwerp goedgekeurde Flora- en faunawet Gedragscode Natuurbeheer 2016-2021 (VBNE, 2015). Deze is onverminderd geldig onder de Wet natuurbescherming. Ten tweede is de beschreven werkwijze deels gebaseerd op de Gedragscode Bosbeheer 2010-2015 (inclusief aanvullingen 2012) van het Boschap (2009.). Deze gedragscode is geldig tot 17 december 2015. Het is niet bekend of een verlenging is aangevraagd of dat een nieuwe gedragscode Bosbeheer wordt opgesteld.

Toolbox meeting

Periodiek wordt voorafgaand aan beheer of onderhoud een toolbox-meeting gehouden met de uitvoerenden, en zal:

- minimaal twee keer per jaar plaatsvinden
- gehouden wanneer het voorliggende werkprotocol een wezenlijke wijziging heeft ondergaan
- gehouden worden wanneer sprake is van een nieuwe beheerder op het terrein
- gehouden worden wanneer er een calamiteit is opgetreden waarop acute beheersmaatregelen noodzakelijk zijn

Voorzorgsmaatregelen

- Er wordt gewerkt buiten het broedseizoen en buiten de kwetsbare perioden van beschermde soorten tenzij:
 - o middels controle of inventarisatie is gebleken dat op de locatie of in de boom waar beheer wordt uitgevoerd geen in gebruik zijnde nesten of andere voortplantingslocaties of overwinterende dieren aanwezig zijn.
 - o een ontheffing Wet Natuurbescherming verkregen is.
- Bij werkzaamheden in de winterperiode wordt gecontroleerd op eventuele overwinterende egels onder opgehoopt blad (en takkenhopen) op de werklocatie.

Wanneer de reikwijdte van de voorziene werkzaamheden niet aangepast kan worden en daarmee het welzijn van de egel niet gegarandeerd kan worden, zal de egel worden verplaatst naar een gelijkwaardige overwinteringsplaats op de natuurbegraafplaats.

- Bij werkzaamheden wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande wegen, paden en sporen.
- Bij groeiplaatsen, vaste nestplaatsen⁶ of andere vaste verblijfplaatsen van beschermde soorten in de nabijheid van de werkzaamheden, wordt een beschermingszone in acht genomen, zoals beschreven staat in paragraaf 2.1.3, tenzij het uit te voeren werkzaamheden van bedoeld zijn voor het duurzaam kunnen voortbestaan van de betreffende groeiplaats of soort op de natuurbegraafplaats.
- Werkzaamheden worden altijd zoveel mogelijk aaneengesloten uitgevoerd, zodat de doorlooptijd zo kort mogelijk is. Het uitslepen van gevelde (delen van) bomen vindt ook direct aansluitend plaats op de velling.
- Werkzaamheden worden gefaseerd uitgevoerd wanneer dit vanwege het voortbestaan of minimaliseren van (indirecte) negatieve effecten op een beschermde of bedreigde soort nodig is.

3.2 Dagelijks beheer natuurbegraafplaats

Het uitvoeren van beheer op kleine schaal in bospercelen betreft het verwijderen van enkele bomen, struiken en het (periodiek) afzetten van houtige beplantingen langs paden of uit veiligheidsoverwegingen. Braamstruwelen worden structureel teruggezet om overlast op paden te voorkomen, maar zijn wel onderdeel van het gebied.

Uitgangspunten en beperkingen

- Indien sprake is van het verwijderen van bomen, wordt dit vooraf met Natuurmonumenten afgestemd.
- Elke dag wordt voorafgaand aan boswerkzaamheden door de beheerder of hoofduitvoerder afgestemd of een begrafenis ceremonie is voorzien op de natuurbegraafplaats. Gedurende de ceremonie wordt bij beheersmaatregelen geen luidruchtig materieel gebruikt.
- (Dode) bomen met holten, spleten en loshangende bast worden ontzien van kap, vanwege de (potentiële) functie voor broedvogels, vleermuizen en andere boombewonende zoogdieren (boomarter en eekhoorn, beide momenteel mogelijk aanwezig).
- (Dode) bomen met holten, spleten en loshangende bast worden alleen gekapt indien dit voor de veiligheid van de bezoekers van de natuurbegraafplaats nodig is.

⁶ Op grond van door het ministerie van LNV verstrekte handreikingen worden nesten van de volgende soorten als jaarrond beschermde nestplaatsen beschouwd: boomvalk, buizerd, gierzwaluw, grote gele kwikstaart, havik, huismus, kerkuil, oehoe, ooievaar, ransuil, roek, slechtvalk, sperwer, steenuil, wespandief, zwarte wouw. Dit wijzigt vooralsnog niet onder de Wet Natuurbescherming.

- Indien bomen met holten, spleten en loshangende bast worden gekapt, wordt voorafgaand gecontroleerd door een ter zake kundig persoon of er beschermde soorten gebruik maken van de betreffende boom of bomen. Zo ja, dan wordt kap tijdelijk uitgesteld. Een ter zake kundig ecoloog zal bepalen wanneer kap wel doorgang kan vinden of dat ontheffing van de Flora- en faunawet nodig is.
- Indien bomen met holten, spleten en loshangende bast worden gekapt, wordt bepaald of er aanvullend (tijdelijke) kunstmatige vervanging van boomholten voor vleermuizen nodig is.
- Indien aan een te verwijderen boom een vleermuiskast bevestigd is, dient deze te worden verplaatst door een ter zake deskundige naar een geschikte vervangende locatie. De vleermuiskast mag alleen bij afwezigheid van vleermuizen worden verplaatst.
- Werkzaamheden op de dassenburcht vindt niet plaats, tenzij dit voor veiligheidsredenen nodig is. Er wordt in dat geval gebruik gemaakt van aangepast (lichtgewicht) materieel om schade aan de burcht te voorkomen of te minimaliseren. Bij de werkzaamheden in de directe omgeving van de burcht wordt een beschermingszone van 50 meter genomen (RVO, 2014) of een andere afstand indien dit vermeld staat in de meest recente soortenstandaard, waarbij rekening wordt gehouden met de voortplantingsperiode.
- De valrichting van te kappen bomen is altijd van groei- en (vaste) nest- en rustplaatsen afgekeerd.
- Te kappen bomen kunnen (deels) blijven liggen als in het kader van biodiversiteit. Dood hout leeft.
- Er wordt geen hout versnipperd en op de bosbodem achtergelaten. Houtsnippers kunnen wel gebruikt worden als halfverharding van (bos)paden.
- Tijdens het beheer dient rekening te worden gehouden met vleermuiskasten die verspreid over de natuurbegraafplaats aan bomen hangen. Beschadiging en verstoring van eventueel erin aanwezige vleermuizen dient te worden voorkomen.

Kalender

Voor de bovenstaande werkzaamheden in het kader van het voorziene kleinschalige bosbeheer en beheer langs paden geldt de onderstaande indicatieve perioden waarbinnen het werk kan worden uitgevoerd. Weersomstandigheden kunnen variëren en daarmee de actieve of inactieve perioden van beschermde soorten beïnvloeden. Bij twijfel wordt een ter zake kundig ecoloog ingeschakeld.

Kap van bomen, afzetten en verwijderen houtige beplantingen	jan	feb	mrt	apr	mei	juni	juli	aug	sept	okt	nov	dec
planten												
vleermuizen												
overige srtn zoogdieren												
amfibieën												
reptielen												
broedvogels, zonder vaste nestplaatsen												
broedvogels, met vaste nestplaatsen												

	werkzaamheden toegestaan, algemene voorzorgsmaatregelen in acht nemen
	werkzaamheden toegestaan onder voorwaarden
	werkzaamheden niet toegestaan of alleen onder strenge voorwaarden met ontheffing Flora- en faunawet of bij calamiteit

3.3 Beheer van droog schraalgrasland en heide

Het uitvoeren van beheer van schraalgraslandvegetaties en kleine plukjes heidevegetatie op de natuurbegraafplaats betreft het periodiek maaien en afvoeren van het maaisel.

Uitgangspunten en beperkingen

- Elke dag wordt voorafgaand aan werkzaamheden wordt door de beheerder of hoofduitvoerder afgestemd of een begrafenis ceremonie is voorzien op de natuurbegraafplaats. Gedurende de ceremonie wordt dan bij beheersmaatregelen geen luidruchtig materieel gebruikt.
- Het maaibeheer zal gefaseerd worden uitgevoerd. Niet meer dan de helft van de gras-, kruidvegetaties wordt per keer gemaaid. Er zit minimaal twee weken tussen maaimomenten. Voor schraal graslandvegetaties dient circa 10% jaarlijks niet te worden gemaaid. Voor heideveldjes kleiner dan 4 ha geldt dat niet meer dan een 20% per jaar wordt gemaaid. Voor maaibeheer op heidevelden groter dan 4 ha wordt verwezen naar de gedragscode Natuurbeheer 2016-2021 (VBNE). Doel is dat voor kleine zoogdieren, amfibieën en reptielen altijd voldoende dekking aanwezig is, voor insecten altijd bloeiend planten beschikbaar zijn en plantensoorten zoveel mogelijk tot zaadzetting kunnen komen.
- Voorafgaand aan de maaiaktiviteit wordt gecontroleerd op aanwezige nesten (bodembroeders) en beschermde plantensoorten. Bosranden en randen langs struwelen en in heideveldjes worden gecontroleerd op aanwezige (zonnende) amfibieën, reptielen en egels. Bij aantreffen van beschermde diersoorten of broedende vogels in de te maaien vegetatie wordt bepaald of er gemaaid wordt, waar gemaaid wordt (beschermingszones nodig) of dat het werk tijdelijk wordt uitgesteld. Bij twijfel wordt een ter zake kundig ecooloog geraadpleegd.
- Het maaien van vegetaties met beschermde of bedreigde plantensoorten vindt plaats na de zaadzetting en rijping van de zaden. Het moment dat gemaaid kan worden is afhankelijk van de betreffende plantensoort.
- Waar strookjes heidevegetatie overwoekerd dreigen te worden, wordt alleen houtige opslag handmatig verwijderd. Op deze wijze ontstaan meer gevarieerde microklimaten voor onder andere reptielen en insecten met behoud van kruidachtige planten en mossen in de ondergroei.
- Indien begraasd wordt met schapen dan dient binnen de kwetsbare periode (oranje en rode periode in de onderstaande kalender) van beschermde soorten rekening te worden gehouden met maximaal 6,6 schapen per 2 hectare.

Kalender

Voor de bovenstaande werkzaamheden in het kader van maai- en beheerwerkzaamheden geldt de onderstaande indicatieve perioden waarbinnen het werk kan worden uitgevoerd. Weersomstandigheden kunnen variëren en daarmee de activiteit van beschermde diersoorten en het groeiseizoen van planten beïnvloeden. Bij twijfel wordt een ter zake kundig ecooloog ingeschakeld.

Maaien van schraalgraslandvegetaties en heide													
	jan	feb	mrt	apr	mei	juni	juli	aug	sept	okt	nov	dec	
planten													
overige srtn zoogdieren													
amfibieën													
reptielen													
broedvogels, zonder vaste nestplaatsen													

	werkzaamheden toegestaan, algemene voorzorgsmaatregelen in acht nemen
	werkzaamheden toegestaan onder voorwaarden
	werkzaamheden niet toegestaan of alleen onder strenge voorwaarden met ontheffing Flora- en faunawet of bij calamiteit

3.4 Beheer niet-natuurlijke wateren

Het uitvoeren van beheer van de niet-natuurlijke wateren op de natuurbegraafplaats betreft het periodiek schonen, maaien van oevers en afvoeren van het maaisel.

Uitgangspunten en beperkingen

- Voorafgaand aan regulier onderhoud wordt gecontroleerd op aanwezigheid van broedvogels. Indien in gebruik zijnde nesten aanwezig zijn, worden versturende werkzaamheden uitgesteld.
- Jaarlijks wordt gecontroleerd of het schonen van watervegetatie of oevervegetaties nodig is. Schonen vindt vervolgens gefaseerd plaats in tijd en ruimte.
- Materiaal dat vrijkomt bij schoning wordt maximaal 1-2 weken op de kant gelegd, waarna het alsnog wordt afgevoerd.
- Periodiek (om de drie jaar) wordt de sliblaag gemeten en bepaald of verwijderen middels afschrappen of baggeren nodig is.
- Het verwijderen van een overmatige sliblaag wordt gefaseerd in ruimte en tijd uitgevoerd.
- Bij werkzaamheden aan en langs de oevers en watervegetaties moet rekening worden gehouden met groeiplaatsen van beschermde en/of bedreigde plantensoorten en in de oeverzone levende fauna.
- Werkzaamheden aan de oevers worden uitgevoerd met materieel en methoden die de natuurvriendelijke oevers het minst beschadigen.

Kalender

Voor de bovenstaande werkzaamheden in het kader van maai- en beheerwerkzaamheden geldt de onderstaande indicatieve perioden waarbinnen het werk kan worden uitgevoerd. Weersomstandigheden kunnen variëren en daarmee de activiteit van beschermde diersoorten en het groeiseizoen van planten beïnvloeden. Bij twijfel wordt een ter zake kundig ecooloog ingeschakeld.

betreden onverharde paden kunnen wel soorten voorkomen. De richtlijnen hebben daarom betrekking op bermen en onverharde paden.

Het beheer van wegen en paden is er opgericht deze in goede staat te houden en overgroeien te voorkomen. Ook draagt het beheer bij aan het voorkomen van oplopen van letsel indien gebruik gemaakt wordt van de wegen en paden.

- Voor beheer boomopstanden langs wegen en paden zie regels genoemd in § 3.2.
- Voorafgaand aan uitvoering van beheermaatregelen in bermen en op onverharde paden wordt door de beheerder eerst gecontroleerd op het voorkomen flora en fauna.
- Aanwezige amfibieën en reptielen worden daarbij verplaats naar een plek buiten de invloed van de beheermaatregel.
- Verblijfplaatsen van zoogdieren en nesten van vogels worden gemarkeerd en bij uitvoering van beheermaatregel ontzien.
- Bijzonder flora die niet aangepast is aan uit te voeren beheermaatregel wordt verplaats naar een andere geschikte groeiplaats binnen het terrein.
- Bij sneeuwval worden wegen en paden waar mogelijk mechanisch begaanbaar gehouden.

Kalender

Voor de bovenstaande werkzaamheden in het kader van onderhoud van gebouwen gelden de onderstaande indicatieve perioden waarbinnen het werk kan worden uitgevoerd. Uitgangspunten hierbij is controle op aanwezigheid van beschermde soorten en uitvoering van versturende werkzaamheden bij afwezigheid van beschermde soorten.

Beheer wegen en paden incl. bermen	jan	feb	mrt	apr	mei	juni	juli	aug	sept	okt	nov	dec
planten												
overige srtn zoogdieren												
amfibieën												
reptielen												
broedvogels, zonder vaste nestplaatsen												

- werkzaamheden toegestaan, algemene voorzorgsmaatregelen in acht nemen
- werkzaamheden toegestaan onder voorwaarden
- werkzaamheden niet toegestaan of alleen onder strenge voorwaarden met ontheffing Flora- en faunawet of bij calamiteit

3.7 Calamiteiten, overig

Calamiteiten

Er zijn twee typen calamiteiten te benoemen voor Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide:

1. een calamiteit waarbij door werkzaamheden de zorgplicht of verbodsbepalingen van de Wet Natuurbescherming worden overtreden;

2. een calamiteit zoals stormschade, waardoor bomen dreigen om te vallen of grote zware takken dreigen af te breken of los hangen, waardoor de veiligheid van de bezoekers van de natuurbegraafplaats in het geding komt.

Een calamiteit in het kader van het overtreden van de zorgplicht en/of overtreden van verbodsbepalingen van de Wet Natuurbescherming en het in gevaar brengen van de leefomgeving van soorten die beschermd zijn conform de drie beschermingsregimes (zie paragraaf 1.1 en Bijlage 1) is een ongewenste gebeurtenis die leidt of had kunnen leiden tot ongewenste schade aan beschermde planten en dieren. Dit kan ook gelden voor bedreigde plantensoorten die een Rode lijststatus 'bedreigd' of 'ernstig bedreigd' hebben.

Als gevolg van bijvoorbeeld stormschade kunnen bomen dusdanig scheef komen te staan dat daadwerkelijk omvallen slechts een kwestie van tijd is. Ook kunnen grote zware takken (half) zijn afgebroken of los in de boomkroon hangen. Bij dergelijk dreigend gevaar voor de bezoekers van de natuurbegraafplaats worden bomen of takken verwijderd die het directe gevaar opleveren. Voorafgaand aan het verwijderen wordt de boom in kwestie zo goed als mogelijk is geïnspecteerd op eventueel aanwezige beschermde diersoorten, zoals vleermuizen.

Ondanks voorzorgsmaatregelen is het optreden van calamiteiten niet geheel uit te sluiten. Het is van groot belang dat eventueel optredende calamiteiten worden gemeld, geanalyseerd en geëvalueerd. Dit om de juiste maatregelen te nemen om soortgelijke gebeurtenissen in de toekomst te voorkomen. Daarom is iedereen verplicht calamiteiten bij beheerder te melden. Naar aanleiding hiervan worden er maatregelen genomen om de ontstane situatie te verhelpen, of herhaling in de toekomst te voorkomen. Het formulier opgenomen in Bijlage 3 wordt ingevuld als onderdeel van de procedure.

Overige zaken

Indien een exemplaar van groot wild (zoals das, ree of wild zwijn) dood wordt aangetroffen op de natuurbegraafplaats, dan zal direct in overleg met Natuurmonumenten een juiste afhandeling plaatsvinden zoals op dat moment gewenst is.

4 Literatuur

- Het Bosschap, 2016. Gedragscode beheer 2016 – 2021.
- Het Bosschap, 2010. Gedragscode bosbeheer 2010 – 2015.
- Koopman – Van Roon, A.D.G. & G. Hoefsloot. 2016. Natuurtoets Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide. Toetsing in het kader van de soortenbescherming en het Natuurnetwerk Nederland. Bureau Waardenburg Rapportnr. 16- 009. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Natuurmonumenten, 2014a. Kwaliteitstoets Mookerheide 2013.
- Natuurmonumenten, 2014b. Oplegnotitie Natuurvisie Mookerheide, Sint-Jansberg, Rivierduintjes en De Zevenbergen 2001 t/m 2019.
- Natuurmonumenten, 2006. Bosbeleid.
- Natuurmonumenten, 2001. Mookerheide, Sint-Jansberg, Rivierduintjes en de Zevenbergen- Natuurvisie 2001 t/m 2013
- RvO, 2014. Soortenstandaard Das versie 2.0.
- VBNE, 2015. Gedragscode Natuurbeheer 2016-2021. Concept. Inclusief concept goedkeuringsbesluit dd. 18-02-2016 RVO.
- Vogelbescherming Nederland & Het Bosschap, 2015. Gedragscode zorgvuldig bosbeheer.

Bijlage 1 Kader Wet natuurbescherming

1.1 Inleiding

Vanaf 1 januari 2017 is de Wet natuurbescherming (kortweg: Wnb) in werking. Deze wet vervangt de Flora- en faunawet, de Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet. Met de inwerkingtreding van de Wnb zijn de provincies het bevoegde gezag voor de ontheffing- en vergunningverlening voor plannen en projecten en voor het vaststellen van vrijstellingsregelingen. Bij provincie overschrijdende projecten is dit de minister van EZ.

Deze bijlage vat het wettelijk kader samen voor toetsing van ruimtelijke ingrepen en andere handelingen. In paragraaf 1.2 komen algemene bepalingen van de wet aan de orde. Gebiedsbescherming is in de wet beschreven in 'Hoofdstuk 2 Natura 2000-gebieden' en is hier samengevat in paragraaf 1.3. De bescherming van soorten is in de wet beschreven in 'Hoofdstuk 3 Soorten' en in deze bijlage samengevat in paragraaf 1.4. De bescherming van bomen en bos is in de wet beschreven in 'Hoofdstuk 4 Houtopstanden, hout en houtproducten'. Dit laatste hoofdstuk en andere onderdelen van de Wnb zoals jacht, schadebestrijding, overlastbestrijding, faunabeheer en omgang met exoten maken geen deel uit van deze bijlage.

1.2 Algemene bepalingen

Art 1.10 De Wet natuurbescherming is gericht op:

- het beschermen en ontwikkelen van de natuur, mede vanwege de intrinsieke waarde, en het behouden en herstellen van de biologische diversiteit;
- het doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de natuur ter vervulling van maatschappelijke functies, en
- het verzekeren van een samenhangend beleid gericht op het behoud en beheer van waardevolle landschappen, vanwege hun bijdrage aan de biologische diversiteit en hun cultuurhistorische betekenis, mede ter vervulling van maatschappelijke functies.

Art 1.11 Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor Natura 2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving. Deze zorgplicht houdt in elk geval in dat handelingen waarvan redelijkerwijs verwacht mag worden dat ze nadelige gevolgen kunnen hebben voor een Natura 2000-gebied, een bijzonder nationaal natuurgebied of voor in het wild levende dieren en planten achterwege blijven, dan wel dat noodzakelijke maatregelen worden getroffen om negatieve gevolgen te voorkomen, of voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen ze beperkt of ongedaan worden gemaakt.

Art 1.12 Gedeputeerde staten van de provincies dragen zorg voor:

- het nemen van de nodige maatregelen voor de bescherming, de instandhouding of het herstel van biotopen en leefgebieden in voldoende gevarieerdheid voor alle

van nature in het wild levende vogelsoorten en planten en dieren en hun habitats van bijlagen II, IV en V bij de Habitatrichtlijn en habitattypen van bijlage I van de Habitatrichtlijn;

- het behoud of het herstel van een gunstige staat van instandhouding van de met uitroeiing bedreigde of speciaal gevaar lopende van nature in het wild voorkomende dier- en plantensoorten;
- de totstandkoming en instandhouding van een samenhangend landelijk ecologisch netwerk, genaamd Natuurnetwerk Nederland.

Gedeputeerde staten kunnen gebieden buiten het Natuurnetwerk Nederland aanwijzen die van provinciaal belang zijn vanwege hun natuurwaarden of landschappelijke waarden, met inachtneming van hun cultuurhistorische kenmerken. Deze gebieden worden aangeduid als 'bijzondere provinciale natuurgebieden' en 'bijzondere provinciale landschappen'.

1.3 Natura 2000-gebieden

De Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide ligt niet binnen Natura 2000-gebied. Ook de directe omgeving maakt geen deel uit van Natura 2000-gebied. Aangezien in de natuurtoets geen effect op Natura 2000-gebied wordt voorzien is dit onderdeel van de Wnb in dit geval niet van belang en wordt daarom niet behandeld

1.4 Soorten

Verbodsbepalingen

De Wnb onderscheid bij de bescherming van soorten drie beschermingsregimes:

Art. 3.1 Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn

1. Het is verboden opzettelijk in het wild levende vogels (VR artikel 1) te doden of te vangen.
2. Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld onder 1 te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.
3. Het is verboden eieren van vogels als bedoeld onder 1 te rapen en deze onder zich te hebben.
4. Het is verboden vogels als bedoeld onder 1 opzettelijk te storen.
5. Het verbod, opzettelijk storen, is niet van toepassing indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.

Het ministerie heeft een lijst gemaakt van soorten vogels die hun nest doorgaans het hele jaar door of telkens opnieuw gebruiken. Deze nesten zijn jaarrond beschermd⁷. Voor andere soorten geldt dat de nesten alleen beschermd zijn wanneer zij (in het broedseizoen) in gebruik zijn.

⁷ Zie de Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingrepen, ministerie van LNV, augustus 2009.

Art. 3.5 Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn

1. Het is verboden in het wild levende **dieren** (HR bijlage IV, VvBern Bijlage II, VvBonn Bijlage I) opzettelijk te doden of te vangen.
2. Het is verboden dieren als bedoeld onder 1 opzettelijk te verstoren.
3. Het is verboden eieren van dieren als bedoeld onder 1 in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen.
4. Het is verboden voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld onder 1 te beschadigen of te vernielen.
5. Het is verboden **planten** (HR bijlage IV, VvBern Bijlage I) in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken, te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

Art. 3.10 Beschermingsregime andere soorten

1. Het is verboden in het wild levende **zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers** van de soorten, genoemd in de bijlage bij de Wet, onderdeel A, natuurbescherming opzettelijk te doden of te vangen.
2. Het is verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld onder 1 opzettelijk te beschadigen of te vernielen.
3. Het is verboden **vaatplanten** genoemd in de bijlage, onderdeel B, bij de Wet natuurbescherming, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken, te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

In de Bijlagen van de Verdragen van Bern en Bonn worden ook vogels genoemd. Sommige vogelsoorten vallen daarmee zowel onder het 'Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn' als onder het 'Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn'. Het 'Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn' is ten aanzien van 'verstoren' strikter dan het 'Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn'. Aan de andere kant zijn de ontheffingsgronden voor het 'Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn' weer beperkter dan voor 'Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn'. We gaan in het toetsingskader zekerheidshalve uit van het juridisch strengste beschermingsregime.

Ontheffingen en vrijstellingen

Gedeputeerde staten kunnen een ontheffing verlenen van verboden die gelden voor Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn (Art 3.3), Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn (Art 3.8) en Beschermingsregime andere soorten (Art 3.10 lid 2). Provinciale staten en de Minister kunnen bij verordening vrijstelling verlenen van deze verboden (Art 3.3, Art 3.8)

Een ontheffing of een vrijstelling wordt uitsluitend verleend als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

- er bestaat geen andere bevredigende oplossing,
- er is voldaan aan een in Art 3.3 dan wel Art 3.8 genoemd belang,
- er is geen sprake van een verslechtering van de (gunstige) staat van instandhouding van de desbetreffende soort.

Aan een ontheffing kunnen voorwaarden worden gesteld om schade te beperken of te

compenseren zodat er geen afbreuk wordt gedaan aan de Svl.

Art 3.3, Art 3.8 De verboden voor zijn niet van toepassing op handelingen ten behoeve van instandhoudingsmaatregelen en handelingen in het kader van een Natura 2000-beheerplan of een vastgesteld programma (zoals bijvoorbeeld de PAS).

Art. 3.10 Voor soorten vallend onder '*Beschermingsregime andere soorten*' kan de provincie een vrijstelling verlenen voor handelingen in het kader van de **ruimtelijke inrichting of ontwikkeling** van gebieden en **bestendig beheer of onderhoud**.

Art. 3.31 De hierboven genoemde verboden onder de drie beschermingsregimes zijn niet van toepassing op handelingen die zijn beschreven in en aantoonbaar worden uitgevoerd overeenkomstig een door Onze Minister goedgekeurde **gedragscode** en die plaatsvinden in het kader van bestendig beheer of onderhoud en ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Bijlage 2 Waarnemingenformulier

1. Datum:

Formulier ingevuld door:

2. Waargenomen soort of nieuwe verblijfplaats van soort:

- ☐ Grote leeuwenklauw
- ☐ Akkerogentroost
- ☐ Eekhoorn
- ☐ Nieuwe (bij)burcht van das
- ☐ Boommarter
- ☐ Andere kleine marterachtige: ...
- ☐ Alpenwatersalamander
- ☐ Zandhagedis
- ☐ Hazelworm
- ☐ Vleermuis en/of vleermuisverblijfplaats: ...
- ☐ Broedvogel met vaste verblijfplaats: ...
- ☐ Vliegend hert (imago, de kever zelf)
- ☐ Vliegend hert (larve)
- ☐ Stronk dode eik met witrot (voor vliegend hert larven)
- ☐ Bruine eikenpage
- ☐ Rode bosmier koepelnest
- ☐ Anders, namelijk: ...

3. Waargenomen door:

4. Geef de plek zo exact mogelijk aan op de onderstaande kaart,
of vul de gps-coördinaten in:

5. Is er een duidelijk herkenbare foto gemaakt van de aangetroffen soort, locatie of
situatie?

Zoja, deze digitaal opslaan in het ecologisch dossier of bij een print van dit ingevulde
formulier⁸.

⁸ Waarnemingenformulier, Bijlage 2 in Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide, beheer en
gebruik in kader van de Wet Natuurbescherming. Koopman-van Roon & Hoefsloot, 2016.

*Omgeving Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide.
(ondergrond: bagviewer.kadaster.nl).*

6. Opmerkingen:

....

Bijlage 3 Calamiteitenformulier

1. Datum:

Formulier ingevuld door:

2. Calamiteit beschrijving:

3. Geef de plek zo exact mogelijk aan op de onderstaande kaart,
of vul de gps-coördinaten in:

4. Is er een duidelijk herkenbare foto gemaakt van de (aangetroffen) situatie?
Zo ja, deze digitaal opslaan in het ecologisch dossier of bij een print van dit ingevulde
formulier⁹.

5 Hoe, wanneer en door wie is de calamiteit opgelost?

⁹ Calamiteitenformulier, Bijlage 3 in Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide, beheer en gebruik in kader van Wet Natuurbescherming. Koopman-van Roon & Hoefsloot, 2016.

*Omgeving Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide.
(ondergrond: bagviewer.kadaster.nl).*

6. Opmerkingen:

....